Međupredmetno povezivanje glazbene kulture i drugih predmeta u osnovnoj školi

Vodopić, Ivan

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Academy of Arts and Culture in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:251:355755

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-29**

AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU U OSIJEKU

THE ACADEMY OF ARTS AND CULTURE IN OSIJEK

Repository / Repozitorij:

Repository of the Academy of Arts and Culture in Osijek

zir.nsk.hr

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

dabar

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU

ODSJEK ZA GLAZBENU UMJETNOST

SVEUČILIŠNI PREDDIPLOMSKI STUDIJ GLAZBENA PEDAGOGIJA

IVAN VODOPIĆ

MEĐUPREDMETNO POVEZIVANJE GLAZBENE KULTURE I DRUGIH PREDMETA U OSNOVNOJ ŠKOLI

ZAVRŠNI RAD

MENTOR:

izv. prof. dr. sc. Jasna Šulentić Begić

Osijek, 2020.

SADRŽAJ

1. UVOD 1

2. MEĐUPREDMETNO POVEZIVANJE U OSNOVNOJ OPĆEOBRAZOVNOJ ŠKOLI ... 2

2.1. INTEGRIRANA (INTERDISCIPLINARNA) NASTAVA 3

2.1.1. Korelacija 7

2.1.2. Tematsko poučavanje 7

2.1.3. Projekt 8

3. NASTAVA GLAZBENE KULTURE 11

3.1. DOMENE NASTAVNOG PREDMETA GLAZBENA KULTURA 13

4. MEĐUPREDMETNO POVEZIVANJE GLAZBENE KULTURE I DRUGIH PREDMETA U OSNOVNOJ ŠKOLI 15

4.1. MEĐUPREDMETNO POVEZIVANJE GLAZBENE KULTURE I DRUGIH PREDMETA U RAZREDNOJ NASTAVI 17

4.2. MEĐUPREDMETNO POVEZIVANJE GLAZBENE KULTURE I DRUGIH PREDMETA U PREDMETNOJ NASTAVI 21

5. ZAKLJUČAK 23

6. LITERATURA 24

Sažetak

Međupredmetno povezivanje Glazbene kulture i drugih predmeta u osnovnoj školi

Povezivanje nastavnog sadržaja zahtjev je suvremene nastave i ono se postiže poučavanjem kojim se nastavnom gradivu pristupa s više aspekata. Takvo poučavanje naziva se integrirana (interdisciplinarna) nastava. *Kurikulum za nastavni predmet Glazbene kulture za osnovne škole i Glazbene umjetnosti za gimnazije* u Republici Hrvatskoj iz 2019. godine također stavlja naglasak na integriranu nastavu navodeći kako postoji čvrsta povezanost između nastave glazbe i ostalih polja umjetnosti te da je poželjna korelacija s ostalim predmetima, područjima i međupredmetnim temama. Realizacija korelacije nastave glazbe u predmetnoj nastavi (u usporedbi s razrednom nastavom) teže je ostvariva zbog postojanja većeg broja predmetnih učitelja. Tom problemu pristupa se pomnim planiranjem integrirane nastave između učitelja koji su uključeni u nju. Ona mora biti organizirana tako da svaki pojedini učitelj, koji je uključen u takvu nastavu, koristi isključivo prednosti integrirane nastave izbjegavajući nedostatke poput zanemarivanja određenog predmeta, umanjivanje vrijednosti sadržaja određenog predmeta i sl. Cilj ovog rada je uvidjeti prednosti međupredmetnog povezivanja kako bi se planiranje nastave temeljilo na integriranoj nastavi, a ne na krutom predmetno-satnom sustavu.

Ključni pojmovi: međupredmetno povezivanje, korelacija, integrirana nastava, interdisciplinarnost, nastava Glazbene kulture.

Abstract

Interdisciplinary connection of Music Culture and other subjects in primary school

Linking the teaching content is a requirement of contemporary teaching and it is achieved by teaching characterized by a multifaceted approach. Such teaching is called integrated (interdisciplinary) teaching. The 2019 Curriculum for Music Culture for Primary Schools and Music Arts for Grammar schools in the Republic of Croatia also emphasizes integrated teaching, stating that there is a strong link between music teaching and other fields of art and that correlation with other subjects, areas, and interdisciplinary subjects is desirable. The correlation of music teaching in subject teaching (compared to primary education) is more difficult to achieve due to the existence of a larger number of subject teachers. This problem is approached by careful planning of integrated teaching between the teachers involved. It must be organized so that each individual teacher who is involved in such teaching uses only the advantages of integrated teaching, while avoiding disadvantages such as neglecting a particular subject, reducing the value of the content of a particular subject, etc. The aim of this work is to present the advantages of interdisciplinary connections so that planning the teaching process is based on integrated teaching, and not on a rigid subject-hour system.

Keywords: interdisciplinary connection, correlation, integrated teaching, interdisciplinarity, Music Culture teaching.

1. UVOD

Zahtjevi suvremene nastave ispunjavaju se razvojem načina poučavanja koji se u nastavi Glazbene kulture pojačano počelo odvijati od školske godine 2006./07. kada na snagu stupa otvoreni model. Čimbenik koji odgovara takvim zahtjevima jest, između ostalog, i povezivanje nastavnih sadržaja. Također, poučavanje koje se zasniva na pristupu sadržaja iz više aspekata, pojedincu će stvoriti jake veze između naučenog gradiva. Nastava Glazbene kulture ograničena je na četrdeset i pet minuta tjedno što dovodi do nedovoljne zainteresiranosti učenika za glazbenu umjetnost. Tom problemu može se pristupiti upravo međupredmetnim povezivanjem, tj. korelacijom. *Kurikulum za nastavni predmet Glazbene kulture za osnovne škole i Glazbene umjetnosti za gimnazije* u Republici Hrvatskoj iz 2019. godine također stavlja naglasak na integriranu nastavu navodeći kako postoji čvrsta povezanost između nastave glazbe i ostalih polja umjetnosti te da je poželjna korelacija s ostalim predmetima, područjima i međupredmetnim temama. Integrirana nastava učenicima pruža mogućnost iskustvenog učenja te njihove prirodne sklonosti usmjerava u ostala polja stvarajući im široki spektar znanja. Također korelacijom učenici pristupaju sadržaju s više aspekata čime šire svoje školsko iskustvo. Takav pristup nastavi, osim na učenike, pozitivno djeluje i na učitelje. Osmišljavanje integrirane nastave budi kreativnost i pruža „bijeg“ od jednolične nastave u kojoj svakodnevno sudjeluju (Barrett, 2001).

Cilj ovog rada bio je prikazati različite oblike međupredmetnog povezivanja u osnovnoj školi što za konačni cilj ima veću upotrebu takvog načina poučavanja nego što je to danas slučaj. U radu su prikazane dvije razine realizacije integrirane nastave, tj. razina razredne i razina predmetne nastave. Uvidom u promatrana istraživanja dobio se uvid o zastupljenosti i praktičnosti provedbe integrirane nastave. U radu se obrađuju cjeline: međupredmetno povezivanje u osnovnoj općeobrazovnoj školi, integrirana (interdisciplinarna) nastava, korelacija, tematsko poučavanje, projekt, nastava Glazbene kulture, domene nastavnog predmeta Glazbena kultura, međupredmetno povezivanje Glazbene kulture i drugih predmeta u osnovnoj školi, međupredmetno povezivanje Glazbene kulture i drugih predmeta u razrednoj nastavi i međupredmetno povezivanje Glazbene kulture i drugih predmeta u predmetnoj nastavi.

2. MEĐUPREDMETNO POVEZIVANJE U OSNOVNOJ OPĆEOBRAZOVNOJ ŠKOLI

Pojam koji najjasnije opisuje predmetno i međupredmetno povezivanje je pojam *korelacija*[1]. Karakteristika takve nastave je povezivanje sadržaja različitih školskih predmeta na osnovu zajedničke teme poučavanja. Takvim poučavanjem „spajaju" se dva ili više premeta, a nastavu izvodi jedan, dva ili više učitelja. Broj razrednih odjela, koji sudjeluju u poučavanju nije ograničen što daje mnoštvo mogućnosti i kreativnosti pri provođenju takvog oblika poučavanja (Šulentić Begić, 2020).

„Budući da četrdesetpetominutni okvir ne odgovara svim nastavnim predmetima, ali ni svim sadržajima tih predmeta, nedostatci krutog predmetno-satnog sustava nastoje se ublažiti različitim metodičkim i organizacijskim modelima. Jedan od tih načina je uvođenje tzv. dvostrukih predmetnih sati ili blok-sati… Blok-sat omogućuje učitelju uvođenje više raznovrsnih oblika i metoda rada, čime se postiže dinamičnost i zanimljivost, a aktivnim sudjelovanjem u radu učenici temeljitije prouče pojedini problem i lakše dolaze do njegova rješenja, čime njihovo novostečeno znanje biva potpunije i trajnije" (Skupnjak, 2009: 261). Skupnjak (2009) spominje postojanje tzv. fleksibilnog rasporeda koji se izrađuje u vremenskom okviru od jednog tjedna te omogućuje strukturiranje vremena ovisno o zahtjevima nastavnog sadržaja koje se realizira. (Bognar i Matijević, 2002 prema Skupnjak, 2009). Cilj korelacije je približiti se tzv. pedagoškom satu čije trajanje nije strogo zadano već varira ovisno o dobi učenika, opsegu nastavne cjeline, mjestu rada, interesu učenika, pojavi umora i sl. (Poljak, 1965 prema Skupnjak, 2009).

Kako bi međupredmetno povezivanje bilo što uspješnije, potrebno je (ovisno o predmetima poučavanja) osigurati odgovarajući prostor i opremu u školi ili izvan nje. „Boravak u prirodi omogućuje neposredan i cjelovit doživljaj i razvijanje emocionalnog odnosa, pružajući izobilje mogućnosti za primjenu istraživačkog i problemskog pristupa. Iskustveno učenje se bazira na istraživanju koje se može provoditi na terenu, izvan učionice (izvorna stvarnost), izvođenjem pokusa kod kuće, ali i u učionici… Nastava izvan učionice podrazumijeva aktivnu ulogu i učenika i učitelja u pripremi, planiranju i organiziranju

[1] Pojam *korelacija* je posuđenica iz latinskog jezika, a označava suodnos, međuzavisnost, uzajamnu zavisnost. *Proleksis enciklopedija*. Preuzeto s: https://proleksis.lzmk.hr/32440/, 08.08.2020.

izvanučioničke nastave, dakle veću djelotvornost u odnosu na tradicionalnu“ (Bebek, 2003: 25).

2.1. INTEGRIRANA (INTERDISCIPLINARNA) NASTAVA

Prema svim saznanjima o dječjem učenju, tvrdi, djeca najbrže i najproduktivnije uče iskustvom. Sva ta iskustva nemoguće je tradicionalno dijeliti na školske predmete (Bebek, 2003). „Metoda poučavanja koja najviše odgovara takvoj potrebi cjelovita istodobnog spoznavanja i osmišljavanja okoline najjasnije se primjenjuje u oblicima integriranog učenja. Cjelovit doživljaj potiče interdisciplinarni pristup u obradi sadržaja“ (Bebek, 2003: 21). I Andrić (2000) potvrđuje prethodno razmišljanje i dodaje kako se kod učenika stvaraju iskustvene veze pri izgrađivanju struktura znanja i razvijaju sposobnosti. Također navodi važnost interdisciplinarnog pristupa gdje su sadržaji organizirani oko problema koji se razgledavaju iz različitih aspekata. „Interdisciplinarnost je proučavanje koje se oslanja na više različitih znanstvenih disciplina odnosno interdisciplinaran je onaj koji se zasniva na više disciplina, najčešće znanstvenih. Disciplina je dio ili grana znanosti, koja ima poseban predmet i posebnu metodologiju, pa se tretira kao zasebna znanost odnosno znanstvena disciplina je sustavni skup znanja, metoda, procedura (algoritama) i tehnika koji, u nekom vremenu i s dovoljnom pouzdanošću, smatramo istinitima“ (Belak, 2005 prema Šulentić Begić i Begić, 2013: 241). Interdisciplinarno učenje je proces sličan načinu na koji ljudski mozak prirodno uči. Naš je mozak stvoren za takvo učenje, tj. iz više izvora, po redu ili izvan reda, na mnogo razina, s puno učitelja i iz mnogo kutova (Jensen, 2003 prema Šulentić Begić, 2020).

„Integrativno učenje usmjereno je aktivnostima kao metodičkom načelu nastave, a odnosi se na to da učenik/student i nastavnik zajednički pokušavaju nešto učiniti, prakticirati, raditi, aktivirajući pritom što više osjetila“ (Buljubašić-Kuzmanović, 2007: 149). Postizanje viših razina razumijevanja i motivacije ostvarivo je upravo u integriranom poučavanju jer informacije do učenika dolaze uz upotrebu njihovih različitih područja znanja. Samim time nova znanja povezuju se s već naučenim dok se istodobno stara znanja proširuju i nadopunjuju. Jedna tema obrađuje se opširno i cjelovito na interdisciplinaran način kroz jedan ili više dana. Sadržaji se mogu povezati između dobnih skupina (razreda) ili sadržaj može biti

namijenjen jednom razredu. Odabir sadržaja prepušta se učeniku pri čemu on isti odabire prema vlastitim interesima unutar predviđenog programa. Učenici svoje rezultate provjeravaju socijalnom interakcijom što dovodi do nesvjesne motivacije za učenje i jača samopouzdanje kod učenika (Bebek, 2003). Mladi, naime vole aktivnost, žele se potvrditi, osjećati korisnima i važnima, boriti se za svoja uvjerenja. Te njihove osobine treba poticati i usmjeravati, dopustiti im inicijativu… U neposrednoj stvarnosti dijete lakše zadovoljava i svoje primarne potrebe (npr. glad, žeđ, odmor), razvojne osobine (otvorenost, znatiželja, spontanost, kreativnost), primjenjuje naučene vještine u stvarnim aktivnostima, a ne uvježbava ih drilom. Rad je prirodniji, ugodniji, učinkovitiji, pa samim tim doprinosi pozitivnim emocijama koje pokreću unutarnje motivatore za rad i osjećaj samopouzdanja i samopoštovanja… Informacije koje pamtimo s emocijama učinkovitije su i traju dulje“ (Bebek, 2003: 22, 23).

Interdisciplinarna (integrirana) nastava je ona nastava u kojoj se povezuju sadržaji različitih predmeta na osnovu zajedničkog sadržaja (teme) proučavanja. Može se provoditi kroz dva ili više predmeta, izvodi ju jedan, dva ili više učitelja, u njoj mogu sudjelovati jedan, dva ili više razredna odjela te se može provoditi u školi ili izvan nje (Šulentić Begić, 2020). Bebek (2003) navodi kako je za pripremu i osmišljavanje integrirane nastave ključan timski rad koji se sastoji od učitelja, ravnatelja, stručnih i vanjskih suradnika. Sudjelovanjem dva ili više učitelja ostvaruje se tzv. timska[2] nastava. U timskoj nastavi trebaju se izmjenjivati razni oblici rada, a trajanje nastavnih aktivnosti nije ograničeno na 45-minutni nastavni sat (Šulentić Begić, 2020). Svakom učitelju, tj. članu je povjeren točno određen zadatak koji teži ostvarenju zajedničkog cilja. Pri planiranju takve nastave bitno je aktivno sudjelovanje učenika, neposredan doživljaj okoline, uključivanje emocija, unapređivanje komunikacije u svim segmentima i na svim razinama, ostvarenje interdisciplinarnosti, djelovanje kroz sve predmete i cjelokupni život škole i suradnja s čimbenicima izvan škole (roditelji, stručnjaci, lokalna zajednica) (Devernay, Garašić i Vučić, 2001 prema Bebek, 2003).

Kostović-Vranješ i Šolić (2011) nude zanimljivu podjelu integracije nastavnih sadržaja prema stupnju složenosti izvedbe. „Najjednostavniji oblik integracije nastavnih sadržaja je model povezivanja koji se temelji na jednostranom umrežavanju sadržaja, vještina i koncepata jednog nastavnog predmeta s drugim. U nastavnoj praksi izvodi ga jedan učitelj

[2] „…manja skupina ljudi s komplementarnim znanjima i vještinama, koji rade zajedno kako bi ostvarili cilj za koji se smatraju zajednički odgovornima“ (Bebek, 2003: 22).

koji samostalno bira, raspoređuje i planira međupredmetne veze i to kada uvodi novi pojam ili kada sadržajem drugog predmeta želi dopuniti poučavano. Složeniji je model zajedništva kojim dvoje ili više učitelja integriraju slične teme, vještine i koncepte određenih predmeta tako da jedan utvrdi predznanje i započne obradu, a nakon toga slijedi integracija nastavnih sadržaja. Najsloženiji oblik, model partnerstva, ravnopravno i istovremeno uključuje dva ili više predmeta, a učitelji poučavaju zajedno u istoj učionici. Ovaj model karakterizira timski suradnički rad učitelja u kojem oni zajedno traže temu, utvrđuju interdisciplinarne veze, planiraju tijek rada i zajedno realiziraju nastavu. Neovisno o kojoj razini i modelu integracije nastavnih sadržaja se radi, međupredmetno povezivanje nastavnih sadržaja traži poseban angažman učitelja“ (Kostović-Vranješ i Šolić, 2011: 208, 209).

„Tijek integrirane nastave možemo svrstati u sedam sastavnica:

1. razgovor o temi, definiranje cilja ili svrhe,

2. izbor problema (definiranje problema),

3.određivanje pojedinačnih zadaća,

4. izrada programa – akcijski plan (osmišljavanje aktivnosti, sadržaji, materijal i pribor, mjesto, vrijeme, trajanje aktivnosti i dr.),

5. realizacija (primjena izvedenog i ostvarenog cilja i zadaća),

6. prezentacija rezultata,

7. ocjenjivanje uspješnosti provedenih aktivnosti“ (Bebek, 2003: 22).

„Koncept integrativnog učenja može ujediniti mnoge poznate i srodne oblike nastave (učenje otkrivanjem, učenje konstruiranjem – učenje koje tvori i provjerava hipoteze), uspostaviti i održavati odnos obrazovanje – društvo i povezati se s interesima sudionika u nastavnom procesu. Uspostavlja se odnos sa „stvarnom zbiljom“, s izvanjskim životom (život iznova učiti iz života), životnim okruženjem učenika, uzajamnoj povezanosti stvari u životu, a ne samo s pojedinačnim aspektima određene znanosti ili predmeta“ (Terhart, 2001 prema Buljubašić-Kuzmanović, 2007: 149).

Zavirimo li u praktični dio izvođenja integriranog poučavanja, nametnut će se *integrirani dan* kao najistaknutiji oblik takvog poučavanja. On započinje dogovorom između učenika i učitelja o nastavnom sadržaju koji će se toga dana poučavati. Postoje tri varijante integriranog dana. U prvoj varijanti su svi učenici usmjereni ka realizaciji istih sadržaja a vrijeme za rad se strukturira prema potrebi. Ta varijanta pogodna je za upoznavanje učenika s integriranim načinom rada ali i za prvi razred osnovne škole gdje učenici tek počinju razvijati vještine za skupni i samostalni rad. Druga varijanta je da su učenici podijeljeni u skupine te da svaka skupina ima svoj dio nastavnog sadržaja koji obrađuje. Nakon određenog vremena skupine se zamjene. Treću varijantu karakterizira samostalni rad koji si svaki učenik sam organizira tako da odredi slijed obrade sadržaja i vrijeme koje će provesti za svaku aktivnost. Često se, u praksi, ove tri varijante kombiniraju ovisno o preferencijama učitelja i praktičnosti izvedbe. Evaluacija se realizira putem razgovora gdje će učenici proanalizirati obrađen sadržaj te iznijeti spoznaje do kojih su došli. (Bognar Matijević, 2002, prema Skupnjak, 2009).

Prema istraživanju koje je provedeno u Osnovnoj školi Matije Petra Katančića u Valpovu (1998. godine), Andrić (2000) zaključuje kako radionička nastava ima značajno mjesto u integriranom učenju. Istraživanje je provedeno na uzorku od 108 učenika nižih razreda (prvi razred nije uključen u istraživanje). „Takva nastava zahtijeva mnoštvo materijala i izvora znanja, te time potiče radost učenja. Učenicima se ne daju gotove činjenice, već ih se potiče na logičko razmišljanje i zaključivanje. Učenici uče iskazivati poštovanje prema drugima slušajući odgovore drugih i surađivajući s ostalim učenicima u različitim aktivnostima“ (Andrić, 2000: 101).

Prema Andriću (2000) se radionica realizira u četiri etape:

1. materijalna i emocionalna priprema učenika

2. aktivnost u radionicama

3. izvješća učenika o radu

4. evaluacija sadržaja

„Važan način rada u radionici je i kružni razgovor. Učitelj u kružnom razgovoru saznaje na koje su poteškoće učenici naišli tijekom rada, koja su iskustva stekli i što oni misle, odnosno do kojih su zaključaka došli…Učenik razvija govorne vještine i samopouzdanje u govoru. Uvježbava uobičajena socijalna pravila u govoru, kao što je prepuštanje riječi drugome i razvijanje vještine slušanja“ (Andrić, 2000: 101).

2.1.1. Korelacija

Bebek (2003) tvrdi kako je korelacija nastavnih predmeta (sadržajno i metodičko povezivanje) nezaobilazan zahtjev suvremene nastave. Važnost korelacije naglašava i Skupnjak (2009) te navodi da je to „najradikalnije odstupanje od predmetno-satnog sustava jer obuhvaća nepostojanje predmetne organizacije i vremenskog okvira, a ujedno uključuje svakodnevnu individualnu i suradničku skupnu nastavu, stvaralačke aktivnosti prema sposobnostima i potrebama učenika te pozitivno djelatno ozračje bez kritiziranja“ (Lučić, 2005 prema Skupnjak, 2009: 262).

„Motivirani učitelji, učitelji spremni za suradnju s kolegama, mogu osmišljavati i primjenjivati nastavne scenarije u kojima će umrežiti nastavne metode i oblike rada karakteristične za određene školske predmete te omogućiti sadržajni suodnos sa svim svojim osobitostima“ (Kostović-Vranješ i Šolić, 2011: 209).

2.1.2. Tematsko poučavanje

Čudina-Obradović i Brajković (2009) definiraju tematsko poučavanje kao oblik integriranog poučavanja pri kojem se učenje organizira oko jedne središnje teme. Pristup određenoj pojavi ili pojmu je interdisciplinaran (pristupa mu se s više aspekata). I Burke Walsh (2004 prema Skupnjak, 2009: 263) slaže se s prethodnim razmišljanjem te dodaje da je tematsko poučavanje „interdisciplinarno, baš kao što su interdisciplinarni život i životne situacije s kojima smo suočeni, pa takav način poučavanja ističe intelektualne, socijalne, emocionalne, tjelesne i estetske aspekte dječjeg razvitka te istodobno pomaže njihovu ujednačenom razvitku“.

Tematsko poučavanje dijeli se u tri razine: mehanička, sadržajna i pojmovna integracija. Najnižu razinu predstavlja mehanička integracija kojom se pojam obrađuje kroz različite nastavne predmete bez poveznice sa životom. Sadržajna integracija prikladnija je jer ima jasno definiranu temu s ciljevima koju učenici samostalno istražuju uz veliki pristup različitim izvorima i medijima. Pojmovnoj integraciji je središte ideja ili stav što dovodi do dubljeg razumijevanja sadržaja (Čudina-Obradović i Brajković, 2009). Vremenski okvir takvog poučavanje nije jasno definiran, ovisi o temi koja se obrađuje, a može trajati nekoliko školskih sati, cijeli nastavni dan ili tjedan. „Budući da ne postoji predmetna organizacija, nastavni proces se odvija po manjim etapama, tzv. nastavnim situacijama (koracima) koje se nadovezuju jedna na drugu. Vremenski okvir takvog oblika rada često je tek orijentacijski jer on ovisi o međuovisnosti nekoliko čimbenika: učenika (njegovih sposobnosti i interesa), učitelja (njegove sposobnosti organizacije te vođenja i usmjeravanja učenika), nastavne građe (njezine težine i složenosti), ali i prostorno-didaktičkih uvjeta (na koje učitelji mogu tek djelomice utjecati)“ (Skupnjak, 2009: 263).

2.1.3. Projekt

„Projektirati znači namjeravati, smišljati, praviti plan, nacrtati, obilježiti. Projektna nastava je prema tome dobro i planirana i smišljena nastava koja ima za cilj doći do spoznaja i rezultata na osnovi istraživanja neke situacije. Takva nastava pretpostavlja veće sudjelovanje učitelja i učenika, obradu dodatnog materijala, a temelji se na samostalnom radu učenika u neposrednoj prirodnoj stvarnosti (istraživanju)“ (Bebek, 2003: 24).

„Osnovne dječje interese i potrebe ne može zadovoljiti škola u kojoj su u prvom planu nastavni premeti i razredne grupe, a ne učenik (pojedinac). Odgoj treba, prema Deweyju, zasnivati na samostalnom radu djece u neposrednoj prirodnoj stvarnosti, uz uvažavanje dječjih interesa. Njegov je pedagoški koncept realiziran u formi konkretnog rada djece u školskim radionicama i laboratorijima, te u školskom vrtu, voćnjaku, polju i drugdje u prirodi, bez čvršćeg uporišta u obveznim nastavnim planovima i programima“ (Bognar i Matijević, 2002: 60). Tu teoriju odgoja razvijao je W. H. Kilpatrick (rođen 1871.) koji je svoj rad „okrunio“ s konceptom nastavnog rada po projektima. Kilpatrick naglasak stavlja na četiri

vrste projekata: projekte oblikovanja (modeliranje, igre), projekte estetskog doživljavanja, projekte rješavanja problema i projekte uvježbavanja vještina. Takav projektni rad ima faze:

1. zajedničko postavljanje problema,

2. iznošenje pretpostavki (hipoteza) za rješavanje problema,

3. izrada plana za rješavanje problema,

4. izvođenje rada prema definiranom planu,

5. izvođenje zaključaka,

6. primjena zaključaka u praktičnom životu (Bognar i Matijević, 2002: 60).

Bebek (2003) realizaciju projektne nastave vidi u redovnoj nastavi, izbornoj nastavi, dodatnoj nastavi i izvanškolskim aktivnostima. Posebno ističe kako je pogodna za dodatnu i izbornu nastavu kao i za izvannastavne aktivnosti. Prednosti pri izvođenju su neograničenost u vremenu i prostoru, veći interes i motivacija kod učenika, bolje predznanje i veće mogućnosti učenika za istraživanje, mogućnost spajanja učenika iz različitih razreda, manji broj učenika u grupi i izbor sadržaja iz različitih nastavnih predmeta (korelacija).

Projektna nastava podrazumijeva uključivanje učenika u različite tematske projekte koji mogu trajati jedan školski sat ili čitavu školsku godinu ovisno o planiranju jednog ili više učitelja (Šulentić Begić, 2020). Šulentić Begić i Begić (2013) ističu da projektna „nastava treba biti barem u jednom segmentu povezana s planom i programom pa se ostali korelirajući predmeti nadovezuju svojom građom. U projektnoj nastavi zastupljeni su svi tipovi rada – frontalni u razredu (priprema na početku projekta i zaključak na kraju), grupni rad u razredu i izvan njega (istraživanja, pronalaženje relevantnih elemenata za projekt, prezentacija) te samostalni rad (pronalaženje građe u literaturi ili na internetu, pisanje eseja, referata i sl.)“ (Nastavni plan i program za osnovnu školu, 2006, prema Šulentić Begić i Begić, 2013: 242, 243).

„Pri izboru teme za projekt učitelj se mora rukovoditi sljedećim kriterijima:

1. tema mora biti povezana sa svakodnevnim dječjim iskustvom,

2. mora omogućiti uporabu različitih vještina i znanja učenika,

3. mora biti dovoljno bogata, kako bi omogućila dugotrajnije bavljenje,

4. mora biti prigodna za istraživanje (Bebek, 2003: 24).

Također, pitanja koja se postavljaju u različitim razdobljima rada na projektu su:

„a) što već znamo o …?

b) što još želimo znati o …?

c) kako to možemo saznati …?

d) što smo naučili o …?“ (Bebek, 2003: 24).

Projektnim radom razvijaju se individualne sposobnosti svakog pojedinog učenika te grupnim radom učenik razvija svoje socijalne vještine što pridonosi snalažljivosti pri rješavanju problema i doprinosi samostalnosti. Uloga učitelja u ovakvom radu je da savjetuje, organizira i pomaže učenicima (Poljak, 1965 prema Bognar i Matijević, 2002).

3. NASTAVA GLAZBENE KULTURE

Organiziranje nastave Glazbene kulture kakva je danas započinje od Drugog svjetskog rata. U razdoblju do Drugog svjetskog rata predmet je nosio naziv *Pjevanje* te mu je, samim time, glavna aktivnost bila pjevanje. Pjevale su se pjesme duhovne i svjetovne tematike, a učile su se metodom *pjevanje pjesme po sluhu*. Nakon Drugog svjetsko rata promjenu donosi uvođenje *glazbenog opismenjivanja* u nastavu što je predstavljalo pjevanje po notama. Daljnjim razvitkom pridružuju se aktivnosti: stvaralaštvo, slušanje i upoznavanje glazbe, sviranje i usvajanje muzikoloških znanja. Takav model nastave dobiva naziv *integrativni model nastave glazbe* koji se još naziva i svaštarskim modelom jer su se u okviru jednog sata tjedno trebale realizirati sve navedene aktivnosti (pjevanje pjesme po sluhu, glazbeno opismenjivanje, stvaralaštvo, slušanje i upoznavanje glazbe, sviranje i usvajanje muzikoloških znanja). Takav model je bio neostvariv te se od školske godine 2006./2007. primjenjuje *otvoreni model nastave glazbe* koji je zadan u okviru nastavnog programa Glazbene kulture (Nastavni plan i program za osnovnu školu, 2006 prema Šulentić Begić, 2010b).

„Otvoreni model nastave glazbe postao je zadani model prema kojem se ostvaruje nastava glazbe u osnovnim školama. Središnju aktivnost otvorenog modela predstavlja slušanje glazbe… Višegodišnja primjena *integrativnog modela* ima za posljedicu da se učitelji teško odlučuju na promjene u nastavnom procesu koje im omogućuje otvoreni model nastave glazbe te na štetu učenika izvode nastavu i dalje prema integrativnom modelu. Za razliku od integrativnog modela za koji možemo reći da je svaštarski model – od svega po malo - otvoreni model daje mogućnost nastavi glazbe da se ostvaruje njezina osnovna uloga, a to je uvođenje učenika u glazbenu kulturu“ (Šulentić Begić, 2010b: 1, 2).

Područja koja čine nastavu glazbe prema nastavnom planu i programu iz 2006. godine u nižim razredima osnovne škole su *pjevanje, slušanje glazbe, sviranje* i *elementi glazbene kreativnosti tj. glazbene igre*. Nastavu izvodi razredni učitelj u okviru jednog sata tjedno odnosno trideset i pet sati godišnje. „Prema nastavnom programu, u prva tri razreda osnovne škole učenici trebaju na nastavi glazbene kulture moći izvesti i uočiti sljedeće: *uočiti i slušno razlikovati visinu tona (viši i niži ton i trajanje tona, duži i kraći ton), slušno razlikovati i odrediti dinamiku skladbe (tiho, glasno), i odrediti tempo skladbe (polagano, umjereno, brzo), razvijati intonativne i ritamske sposobnosti, razvijati glazbeno pamćenje, prepoznati i slušno razlikovati vokalnu, instrumentalnu i vokalno-instrumentalnu glazbu, prepoznati i slušno*

razlikovati izvodilački sastav skladbe (zvuk pojedinačnih glazbala na razini prepoznavanja), razvijati glazbeni izričaj, razvijati zvukovnu radoznalost i glazbenu kreativnost, obogaćivati emocionalni svijet i izoštravati umjetnički senzibilitet, razvijati glazbeni ukus uspostavljanjem vrijednosnih kriterija za kritičko i estetski utemeljeno procjenjivanje glazbe" (Nastavni plan i program za osnovnu školu, 2006 prema Šulentić Begić i Špoljarić, 2011).

Ovisno o organizaciji škole, tj. o ravnatelju škole, nastavu glazbe započinje voditi predmetni učitelj od četvrtog ili od petog razreda. U višim razredima prema programu Glazbene kulture iz 2006. godine nastavna područja su *pjevanje, slušanje i upoznavanje glazbe, izvođenje glazbe i glazbeno pismo* i *slobodno improvizirano ritmiziranje, kretanje na glazbu, ples i sviranje*. Zastupljenost nastave, kao i u razrednoj nastavi, svodi se na jedan sat tjedno (Nastavni plan i program za osnovnu školu, 2006, prema Šulentić Begić, 2010a).

Godine 2019. na snagu stupa *Kurikulum za nastavni predmet Glazbene kulture za osnovne škole i Glazbene umjetnosti za gimnazije* (MZO, 2019) prema kojem nastava glazbe potiče i unaprjeđuje učenikov estetski razvoj, potiče kreativnost učenika, razvija učenikove glazbene sposobnosti i interese, razvija učenikovu svijest o očuvanju povijesno-kulturne baštine i osposobljava ga za življenje u multikulturnom svijetu. Na nastavi glazbe učenici upoznaju i doživljavaju glazbu različita podrijetla te različitih stilova i vrsta, usvajaju osnovne elemente glazbenog jezika i glazbene pismenosti. Naglasak se stavlja na susret učenika s glazbom, dok verbalne informacije proizlaze iz glazbe. Suvremeno poučavanje i učenje glazbe uključuje i elemente građanskoga te interkulturalnoga odgoja. Važan dio procesa učenja i poučavanja glazbe odnosi se na izbornu i fakultativnu nastavu te izvannastavne i izvanškolske aktivnosti u okviru kojih učenici proširuju stečena znanja, vještine i stavove te istodobno sustavno razvijaju svoje interese i ostvaruju kvalitetan umjetnički rast i razvoj. Tijekom svojeg obrazovnog puta, ali i kasnije, učenici će kao kompetentni korisnici kulture aktivno sudjelovati u glazbenome životu svoje sredine (u ulozi izvođača, publike ili stvaratelja), doprinositi očuvanju, prenošenju, obnavljanju i širenju kulturnog nasljeđa (MZO, 2019). „Učenje i poučavanje glazbe temelji se na obilježjima otvorenoga i humanističkog kurikuluma u kojemu su sve aktivnosti usmjerene prema realizaciji kvalitetnog, učinkovitog i poticajnog procesa učenja i poučavanja" (MZO, 2019: 33). Drugim riječima, u nastavi Glazbene kulture i dalje se primjenjuje otvoreni model, tj. otvoreni kurikulum. To znači da otvorenost nastave glazbe pruža mogućnost stavljanja naglaska na neku od izvođačkih aktivnosti (pjevanje, sviranje, glazbene igre, glazbeno stvaralaštvo, pokret uz glazbu)

primjerenu dobi (razredu/ciklusu), sposobnostima i interesima učenika, dok je slušanje glazbe dominantno prisutno u svim razredima osnovnoškolske nastave glazbe.

3.1. DOMENE NASTAVNOG PREDMETA GLAZBENA KULTURA

Učenje i poučavanje predmeta Glazbena kultura ostvaruje se u tri domene: A: *slušanje i upoznavanje glazbe,* B: *izražavanje glazbom i uz glazbu* i C: *glazba u kontekstu.* One su međusobno vrlo povezane i jedna drugu nadopunjuje (MZO, 2019).

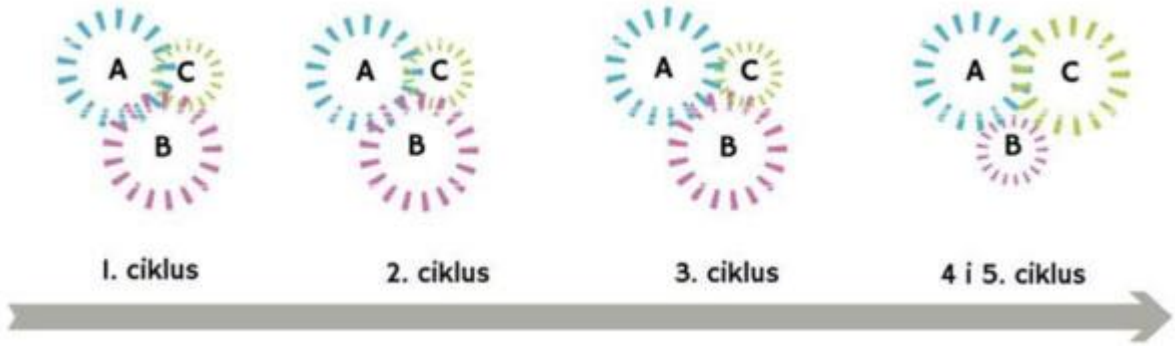
Domena *slušanje i upoznavanje glazbe* podrazumijeva upoznavanje učenika s glazbom putem audio i videozapisa. Za realizaciju ove domene potrebno je aktivno slušanje glazbe kojim učenici upoznaju različitu vrstu glazbe, stilove, pravce, žanrove, nauče vrednovati glazbu i otvaraju mogućnost istraživanja novih glazbenih iskustava. Ova domena je obvezna i podrazumijeva slušanje i upoznavanje svih pojavnih oblika glazbe.

Drugom domenom *izražavanje glazbom i uz glazbu* učenici uče izvoditi glazbene aktivnosti poput pjevanja, sviranja, glazbenih igara, glazbenog stvaralaštva i pokreta uz glazbu koje omogućuju razvoj glazbenih sposobnosti i kreativnosti te omogućuju cjelovit doživljaj glazbe. Otvoreni kurikulum nastave glazbe pruža mogućnost stavljanja naglaska na neku od izvođačkih aktivnosti primjerenu dobi, sposobnostima i interesima učenika. Kvalitetnim izvođenjem navedenih aktivnosti realiziraju se izvannastavne aktivnosti (pjevački zbor, instrumentalni sastavi, orkestri, plesne skupine, folklorni ansambl, skladanje, individualno sviranje i sl.).

Treća domena *glazba u kontekstu* polazi od prethodne dvije domene i svojevrsna im je dopuna u većoj ili manjoj mjeri, ovisno o odgojno-obrazovnom ciklusu. Kroz navedenu domenu učenik otkriva vrijednosti bogate regionalne, nacionalne i globalne glazbene kulturne baštine. Također uočava utjecaj glazbe na društvo, uočava njen razvoj i povezuje glazbenu umjetnost s ostalim umjetnostima (MZO, 2019).

Učitelj može prema specifičnosti školskog kurikuluma i prema interesu učenika određenog razrednog odjela određenoj domeni pridati veći značaj tijekom nastavne godine. Struktura osnovnoškolskog odgoja i obrazovanja dijeli se na tri odgojno-obrazovna ciklusa. Prvi ciklus obuhvaća prvi i drugi razred, drugi ciklus treći, četvrti i peti razred te treći ciklus

šesti, sedmi i osmi razred osnovne škole. Odnos zastupljenosti domena A, B i C promatra se prema odgojno-obrazovnim ciklusima (Slika 1.) (MZO, 2019).

Slika 1. *Odnos zastupljenosti domena u odgojno-obrazovnoj vertikali* (MZO, 2019)

Odnos zastupljenosti domena (Slika 1.) učitelju služi samo kao predložak te je samim time podložan promjenama. Davanje važnosti određenoj domeni ovisi o interesima učenika i specifičnosti školskog kurikuluma (MZO, 2019). Numerički pokazatelj razine usvojenosti odgojno-obrazovnih ishoda definiranih kurikulumom jest zaključna ocjena. Ona ne treba isključivo biti aritmetička sredina pojedinačnih brojčanih ocjena već treba proizlaziti iz jasno određenih i razrađenih odgojno-obrazovnih ishoda. Prilikom davanja važnosti određenoj domeni važno je uzeti u obzir zastupljenost domena u proteklom ciklusu. „U prvom, drugom i trećem odgojno-obrazovnom ciklusu izjednačene su domene Slušanje i upoznavanje glazbe i Izražavanje glazbom i uz glazbu. U okviru domene Izražavanje glazbom i uz glazbu glazbene se aktivnosti mogu ocjenjivati kao oblik uključenosti i motiviranosti učenika te kao glazbeno-izvođačke vještine. Opažanje i razlikovanje glazbeno-izražajnih sastavnica i slušno identificiranje u okviru domene Slušanje i upoznavanje glazbe se postepeno nadograđuje kroz cikluse, tj. godine učenja. I u ovoj domeni treba uzeti u obzir učenikovu uključenost i motiviranost. Glazba u kontekstu će se upoznavati na temelju slušanja i aktivnog muziciranja. Ova će domena u prvom, drugom i trećem ciklusu imati manji udio u donošenju zaključne ocjene. U četvrtom i petom ciklusu, naglasak se stavlja na komplementarnost domena Slušanje i upoznavanje glazbe i Glazba u kontekstu te razumijevanje muzikoloških sadržaja. Različite se glazbene aktivnosti u okviru domene Izražavanje glazbom i uz glazbu ostvaruju u skladu s raspoloživim vremenom i interesima učenika“ (MZO, 2019).

4. MEĐUPREDMETNO POVEZIVANJE GLAZBENE KULTURE I DRUGIH PREDMETA U OSNOVNOJ ŠKOLI

U *Eksperimentalni nastavni plan i program za osnovnu školu* (MZOŠ, 2005) koji je prethodio izradi *Nastavnog plana i programa za osnovnu školu* iz 2006. god. vezano za nastavu Glazbene kulture i korelaciju stoji sljedeće: „Glazba je neprikazivačka, autonomna umjetnost i u njoj nema mjesta za korelacije, tj. za ona povezivanja u kojima bi neki drugi sadržaj doprinosio boljem razumijevanju, doživljavanju i prihvaćanju glazbe, odnosno u kojima bi glazba doprinosila boljem razumijevanju, doživljavanju i prihvaćanju nekoga drugog, umjetničkog ili znanstvenog sadržaja. Jedini sadržaji koji mogu doprinijeti boljem razumijevanju, doživljavanju i prihvaćanju glazbe, odnosno s kojima je glazbena kultura u korelaciji su predmeti: geografija, hrvatski jezik - narodna književnost, a vezano uz folklorne teme“ (MZOŠ, 2005: 63). Naime, temu folklorna glazba može se povezivati s narodnom književnošću, narodnim plesom i geografijom. U osmom se razredu predlaže povezivanje nastave književnosti i nastave Glazbene kulture na način uočavanja književnih djela korištenih kao operni predlošci. Osim toga, u istom se razredu predlaže koreliranje glazbeno-povijesnih tema s poviješću i likovnom umjetnošću (Eksperimentalni nastavni plan i program za osnovnu školu, 2005 prema Šulentić Begić i Begić, 2013).

Prema *Nastavnom planu i programu za osnovnu školu* iz 2006. godine „predlaže se predmetno i međupredmetno povezivanje sadržaja na horizontalnoj i vertikalnoj[3] razini te se potiče redovita i trajna suradnja nastavnika u obliku rasprava o povezanosti odgojno-obrazovnih sadržaja s drugim odgojno-obrazovnim područjima i/ili predmetima“ (Šulentić Begić i Begić, 2013: 242). Kurikulum iz 2019. godine također stavlja naglasak na integriranu nastavu navodeći kako postoji čvrsta povezanost između nastave glazbe i ostalih polja umjetnosti te da je poželjna korelacija s ostalim predmetima, područjima i međupredmetnim temama. Povezanost Glazbene kulture i Glazbene umjetnosti s drugim predmetima i međupredmetnim temama prikazuje slika 2.

[3] „*Horizontalna* povezanost nastavnog sadržaja podrazumijeva povezanost sadržaja različitih nastavnih predmeta na nivou jednog razreda. Pod *vertikalnom* se podrazumijeva međusobno povezivanje sadržaja na nivou više razreda. *Vertikalnu* povezanost možemo ih pratiti u dva pravca. Npr., povezanost sadržaja u okviru jednog nastavnog predmeta, ali kroz više razreda (npr. jedan sadržaj i orijentacija u okviru jednog nastavnog predmeta, kao što je, na primjer, povezivanje prirode i društva kroz četiri razreda). Drugi pravac se sastoji u povezivanju istih sadržaja koji se javljaju u više nastavnih predmeta više razreda (npr. orijentacija se najprije obrađuje u okviru nastavnog plana prirode i društva od prvog do četvrtog razreda, a nakon toga u nastavi geografije od petog do osmog razreda)“ (Šulentić Begić i Begić, 2013: 242).

Slika 2. *Povezanost GK/GU s drugim predmetima i međupredmetnim temama* (MZO, 2019)

Glazba se treba integrirati u ostale premete na mnogo načina, no treba imati u vidu početnu misao ovoga poglavlja, tj. da je glazba neprikazivačka umjetnost i da ju pri korelaciji treba koristiti zbog nje same i njezine vrijednosti, tj. kao sredstvo, a ne kao pomagalo. Naime, nastavu glazbe moguće je povezati s ostalim nastavnim predmetima samo na eksplikativnoj razini što podrazumijeva povijesnu, stilsku i formalnu razinu (Rojko 2012, prema Šulentić Begić i Begić, 2013). „Moguće je, dakle, povezivati nastavu književnosti s nastavom glazbe tako da se korelativno (zapravo: komparativno) obradi neko razdoblje, oblici ili umjetnički pravac. Isto je to moguće i s nastavom povijesti, geografije (ako je riječ o cjelovitom upoznavanju nekog kraja ili neke strane zemlje), likovne kulture i sl., pri čemu treba naglasiti da u svim tim primjerima glazba ostaje autonomna i tu nikakve stvarne korelacije nema. Povezivanje, primjerice teksta neke pjesme s nekim izvanglazbenim događajem ili pojavom možda može imati neki motivacijski učinak, napose u najmlađih učenika, ali je za samu glazbu sasvim irelevantan“ (Rojko, 2005 prema Šulentić Begić i Begić, 2013: 243).

„Korelacija, tj. povezivanje sadržaja moguće je jedino ako ne ide nauštrb glazbe, ali i na štetu predmeta s kojima se nastava glazbe povezuje. Sadržaje i aktivnosti koje realiziramo s različitih stanovišta u okviru integrirane (interdisciplinarne) nastave treba realizirati na jednak način kao što bi se ostvarivali i na nastavi svakog pojedinog predmeta koji su uključeni u takvu nastavu. Dakle, aktivnosti nastave glazbe koje provodimo na satima glazbe trebaju se provoditi na isti način i u integriranoj (interdisciplinarnoj) nastavi te se tako neće umanjiti vrijednost glazbe“ (Šulentić Begić i Begić, 2013: 253, 254).

4.1. MEĐUPREDMETNO POVEZIVANJE GLAZBENE KULTURE I DRUGIH PREDMETA U RAZREDNOJ NASTAVI

„Uključivanjem učenika na početku osnovnoškolskog obrazovanja u njima primjerene oblike učenja, temeljene na integraciji sadržaja različitih nastavnih predmeta, osiguravaju se vjerodostojna interdisciplinarna iskustva i stvaraju se poveznice između društvenih, humanističkih i prirodnih znanosti“ (Hus, Ivanuš Grmek i Čagran, 2008 prema Kostović-Vranješ i Šolić, 2011: 209). „Kruti predmetno-satni sustav nije u skladu niti sa psihološkim osobinama djece, posebice mlađe školske dobi, koja svijet doživljavaju na cjelovit način i još uvijek imaju veoma malu sposobnost analitičkog pristupa pojedinim cjelovitim fenomenima“

(Skupnjak, 2009: 261). Skupnjak (2009) naglašava da je korelacija lakše izvediva u razrednoj nastavi koju karakterizira jedan učitelj na veći broj nastavnih predmeta. U tom slučaju učitelj samostalno izrađuje strategiju kojom nastoji realizirati korelaciju unutar mjesečnog plana ili unutar jednog nastavnog dana.

Nastavu glazbe u razrednoj nastavi nije nužno odraditi unutar jednog dana u okviru trajanja školskog sata od četrdeset i pet minuta. Može se podijeliti na manje cjeline tako da npr. tri dana u tjednu glazbu uključujemo kao predah unutar nastave. Za takve oblike poučavanja mogu se koristiti *glazbeno-ritamske* aktivnosti. Jedna od takvih aktivnosti je *igra pljeskanja* koja se izvodi tako da jedan učenik pljeskanjem izvede ritamski obrazac te zatim taj obrazac ostali učenici ponavljaju jedan za drugim. Aktivnost završava kada se ritamski obrazac prenese po cijelom razredu odnosno kada ga zadnji učenik izvede (Jensen, 2003, prema Šulentić Begić i Špoljarić, 2011).

Prema istraživanju koje je proveo Levenduski (2005) utvrđuje se stajalište učitelja primarnog obrazovanja kako je međupredmetnu korelaciju s nastavom glazbe najpraktičnije ostvariti pri obradi povijesnih tema (Levenduski, 2005 prema Šulentić Begić i Begić, 2013). Korelacija glazbe s *hrvatskim jezikom* praktična je u više aspekata. U području *čitanja i pravopisa* učenici prilikom učenja novih riječi pjesme plješću u ritmu na slogove novousvojenih riječi. Pjesmu je moguće reproducirati i putem postojeće snimke zatim raspraviti o nepoznatim riječima koje tada učitelj objašnjava i doprinosi novom vokabularu učenika. U području *pisanja* učenici ostvaruju napredak zapisivanjem teksta pjesme koju je učitelj prethodno reproducirao. Učenici mogu otpjevati pjesmu čitajući zapisani tekst pjesme (Lazar, 2004 prema Šulentić Begić i Begić, 2013). Pri obradi povijesnih tema moguće je ostvariti korelaciju slušanjem pjesama različitih razdoblja čiji tekst ukazuje na povezanost tematike. Slušajući pjesme iz različitih zemalja, raspravljanjem o tekstu i upoznavanjem različitih kultura povezujemo nastavu glazbe sa *zemljopisom.* Za povezivanje s predmetom *Matematika* koristimo naučene pjesme za prebrojavanje slogova u naslovu pjesme. Također je praktično proučavanje podjele notnih vrijednosti poput cijele note, polovinke, četvrtinke itd. s matematičkog gledišta. (Lazar, 2004 prema Šulentić Begić i Begić, 2013). Veliku mogućnost korelacije pruža nastava *Tjelesne i zdravstvene kulture* u kojoj je za djecu mlađe školske dobi predviđeno plesanje uz glazbu (tzv. plesne strukture). „…plesne strukture moguće je provoditi u različitim organizacijskim oblicima rada: *u tjelesnoj i zdravstvenoj kulturi* (u uvodnom dijelu sata jednostavnim plesnim elementima kretanja uz glazbu, u općim pripremnim

vježbama uz glazbu s pomagalima i bez njih; u glavnom dijelu sata obrađujući i usavršavajući elemente kretanja i elemente ritma; u završnom dijelu sata jednostavnim opuštajućim koracima i plesovima); *na malim stankama* kad je djeci potrebna fizička aktivnost za odmor od intelektualnog rada; *na priredbama* u kojima se prikazuje neki od oblika plesnoga izražavanja; *u izvannastavnim i izvanškolskim športskim aktivnostima* u koje se uključuju djeca koja imaju sklonosti i želju za dodatnim plesnim usavršavanjem“ (Trškan, 2006 prema Šulentić Begić i Špoljarić, 2011).

U istraživanju u kojoj su mjeri glazbene aktivnosti zastupljene na neglazbenim nastavnim predmetima u prva tri razreda osnovne škole, Šulentić Begić i Špoljarić (2011) zaključuju da su glazbene aktivnosti najzastupljenije u drugom razredu. Pretpostavka dobivenog rezultata je afinitet učiteljice drugog razreda prema glazbi. Nešto manja primjena glazbe uočena je u prvom razredu dok je u trećem razredu ona bila na najnižoj razini. U odnosu pojedinačnih predmeta i tjednih broja sati glazbene aktivnosti najzastupljenije su na satovima *prirode i društva,* zatim na satovima *tjelesne i zdravstvene kulture* i *hrvatskog jezika,* slijedi *likovna kultura* te na začelju nastava *matematike* na kojoj one uopće nisu bile zastupljene. Prema kriteriju ukupnog broja izvedenih glazbenih aktivnosti one su najzastupljenije na nastavi *hrvatskog jezika* što se objašnjava najvećim brojem u tjednoj satnici. Osim toga, učiteljice smatraju glazbu kao korisno sredstvo za motivaciju pri obradi novih nastavnih jedinica. Nezastupljenost glazbenih aktivnosti na nastavi *matematike* opisuju: „Pretpostavljamo da je razlog tomu uvriježeno mišljenje kako je matematika vrlo „ozbiljan“ predmet. Ali, upravo zato što je matematika većini učenika teška, trebalo bi i nju „kombinirati“ s glazbenim aktivnostima iz motivacijskih i rekreacijskih razloga“ (Šulentić Begić i Špoljarić, 2011: 459). Istraživanjem Šulentić Begić i Špoljarić (2011) zaključuju kako se glazba u neglazbenim predmetima koristila najčešće kao sredstvo motivacije, kao zvučna kulisa i kao sredstvo opuštanja.

An, Caparo i Tillman (2013) istražili su utječe li uključivanje Glazbene kulture u nastavu matematike na usvojenost sadržaja. Istraživanje su provodile dvije učiteljice razredne nastave iz dvije različite škole a uzorak je obuhvaćao ukupno 46 učenika od kojih su njih 25 učenici trećeg razreda, a ostatak uzorka, njih 21, učenici prvog razreda. Istraživanje su provodile pet tjedana, a glavne glazbene aktivnosti bile su sviranje, pjevanje i skladanje. Tijekom integrirane nastave učenicima je pružena mogućnost sviranja na raznim instrumentima poput bubnjeva, klavijatura i sl. Svi instrumenti i glazbene aktivnosti služile su

kao sredstva motivacije na nastavi matematike. Učenici su matematičke aktivnosti, kao što su crtanje oblika i zadaci s riječima, rješavali brže i točnije. Analiza rezultata istraživanja pokazala je kako glazba ima pozitivan učinak na nastavu matematike te učenicima pruža mogućnosti za istraživanje matematike što u konačnici rezultira poboljšanjem učenja bitnih matematičkih procesa. An, Caparo i Tillman (2013) nakon istraživanja zaključuju da integracija glazbe u nastavu matematike doprinosi povećanjem matematičkih sposobnosti kod učenika.

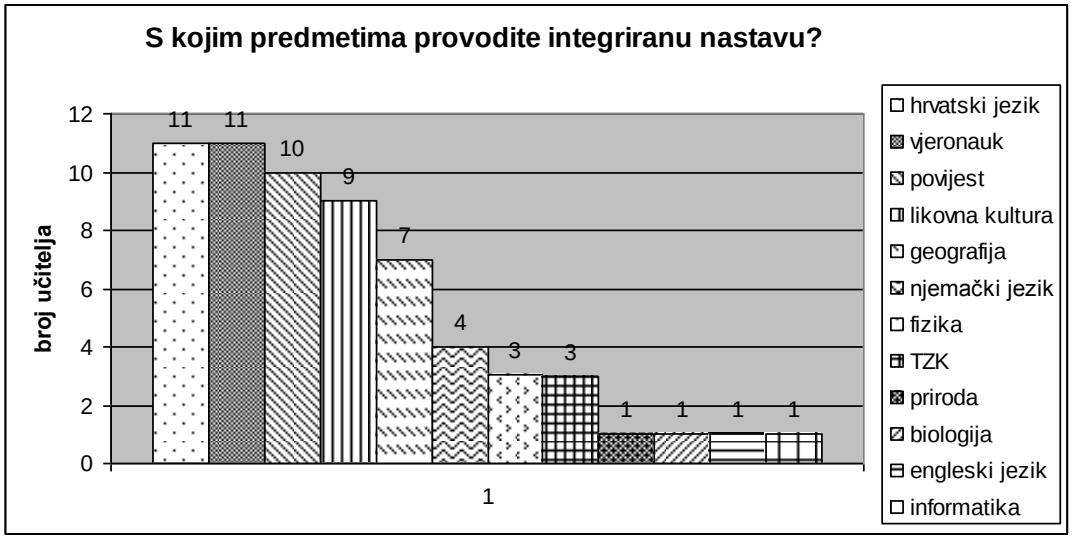
Zanimljivo, dijelom pomalo i suprotno razmišljanje nudi Rojko (2012) koji negativnu kritiku upućuje na školske udžbenike za nastavu glazbe u razrednoj nastavi. Tvrdi da su udžbenici namijenjeni učiteljima, a ne učenicima za koje je taj udžbenik na previsokoj i previše stručnoj razini. Sugerira da udžbenik nudi lažnu korelaciju koja učenike odvaja od slušanja glazbe i navodi na prepoznavanje, zamišljanje, slikanje, crtanje i sl. „Sve to, naravno, s korelacijom nema nikakve veze, jer korelacija glazbe s drugim predmetima nije moguća. To je neka vrsta glazbenopedagoške naive kojom se estetički neuki glazbeni pedagozi pedocentristički dodvoravaju djeci, previđajući, prvo, da djecu zapravo podcjenjuju odričući joj sposobnost glazbenog doživljaja i drugo, da djecu izravno upućuju u neestetski pristup glazbi“ (Rojko, 2012: 228).

Rojko (2012) razmišlja i o sadržajnim i izvedbenim zahtjevima glazbene nastave u razrednoj nastavi navodeći kako ona ne bi trebala sadržavati stručnoteorijske sadržaje ni kada bi nastavu vodio stručni učitelj glazbe. Tvrdi kako je za djecu te dobi dostatno pjevanje pjesama, ritmiziranje, kretanje na glazbu, ples, nepretenciozno sviranje i slušanje glazbe odnosno sve ono što bi učenika pripremilo za nastavu glazbene kulture koju od četvrtog (negdje od trećeg) razreda osnovne škole, vodi stručni, predmetni učitelj glazbe. „…treba imati na umu da je lijepo pjevanje, precizno (premda ne i osviješteno) ritmiziranje, doživljavanje glazbe putem pokreta i plesa, slušanje kraćih glazbenih komada, mnogo bolja priprema za kasniju glazbenu nastavu od teškog, učenicima mrskog učenja nota i tzv. glazbene teorije“ (Rojko, 2012: 178). Povežemo li integrativnu nastavu s prethodnim razmišljanjem, možemo zaključiti kako za sjedinjenje nastavnog sadržaja između nastavnih predmeta nije potreban teorijski pristup zasnivan na stručnoteorijskim sadržajima već pristup koji nudi jednostavnost i prirodnost uključivanja glazbenih elemenata u ostale predmete, i obrnuto.

4.2. MEĐUPREDMETNO POVEZIVANJE GLAZBENE KULTURE I DRUGIH PREDMETA U PREDMETNOJ NASTAVI

Usporedimo li razrednu i predmetnu nastavu, možemo istaknuti kako je za postizanje korelacije zahtjevnija predmetna nastava zbog postojanja većeg broja predmetnih učitelja, što u razrednoj nastavi nije slučaj. Ona, dakako, nije nemoguća već zahtjeva uspješna timska planiranja između predmetnih učitelja (Skupnjak, 2009). Kako bi se učenicima pružila cjelovita slika određenog problema, Skupnjak (2009) ističe da je nužna organizacija nastave u obliku predmetno-satne korelacije. Takvo pristupanje nastavnom sadržaju rezultira povezivanjem sadržajnih elemenata različitih predmetnih cjelina u cjelinu s uspostavljenim stvarnim vezama i odnosima (Poljak, 1965 prema Skupnjak, 2009). „Naime, funkcionalnim povezivanjem nastavnih sadržaja različitih predmeta tijekom školskog dana spoznaje se neposredno transferiraju iz jednog predmeta u drugi, čime se postiže intenzivnije izvođenje pojedinih etapa“ (Poljak, 1984 prema Skupnjak, 2009: 262).

Što se tiče međupredmetnog povezivanja nastave Glazbene kulture i drugih predmeta, anketom, koja je provedena na *Županijskom stručnom vijeću učitelja Glazbene kulture Osječko-baranjske županije* u studenom 2006. godine na uzorku od dvadeset i šest predmetnih učitelja Glazbene kulture (istodobno članovi toga županijskog vijeća), dobila se povratna informacija o zastupljenosti integrativnog poučavanja u praksi. Na pitanje „*Provodite li integriranu nastavu?“* pet učitelja odgovorilo je negativnim odgovorom dok preostalih dvadeset i jedan uključuje integrirano poučavanje u svoju nastavu. Anketa također pokazuje povezanost predmeta između kojih se ostvaruje integrirana nastava. Rezultat pitanja „*S kojim predmetima provodite integriranu nastavu?“* pokazuje slika 3.

Slika 3. *Prikaz povezanosti glazbene kulture i ostalih predmeta u integriranoj nastavi* (Šulentić Begić, 2009: 13)

„Integrirana se nastava najčešće provodi s hrvatskim jezikom i vjeronaukom, zatim slijede povijest, likovna kultura i geografija, dok su ostali predmeti manje zastupljeni. Zaključujemo da je većina učitelja glazbe svjesna da je glazba neprikazivačka umjetnost te da je korelacija moguća jedino sa sadržajima iz književnosti, geografije, povijesti te likovne umjetnosti“ (Šulentić Begić, 2009: 13).

Današnji svijet nudi mnoštvo aktivnosti kojima učenici pristupaju u vrlo kratkom vremenu. Samim time, nastavu treba prilagoditi tako da učenici u kratkom vremenu usvajaju znanja iz različitih područja. Upravo takav pristup nudi integrirana nastava koja postaje neizostavan dio pri planiranju suvremene nastave (Economidou Stavrou, Chrysostomou i Socratous, 2011). I Barrett (2001) razmišlja o suvremenoj nastavi te dodaje kako integrirana nastava učenicima pruža mogućnost iskustvenog učenja te njihove prirodne sklonosti usmjerava u ostala polja stvarajući im široki spektar znanja. Također korelacijom učenici pristupaju sadržaju s više aspekata čime šire svoje školsko iskustvo. Takav pristup nastavi, osim na učenike, pozitivno djeluje i na učitelje. Osmišljavanje integrirane nastave budi kreativnost i pruža „bijeg“ od jednolične nastave u kojoj svakodnevno sudjeluju.

5. ZAKLJUČAK

Znanje koje najduže traje jest ono koje je naučeno putem iskustva. Takvo učenje karakterizira spoj različitih područja i aspekata. Kao što je nemoguće svaki segment iz života učiti posebno, tako i sadržaj poučavanja na nastavi ne treba razdvajati već povezati kako bi se učenicima omogućilo iskustveno učenje koje rezultira stvaranjem prirodnih i logičkih veza. Takav, interdisciplinaran pristup, od učitelja zahtjeva pomno planiranje nastave, stručnu i metodičku kompetenciju, timsko planiranje, odnosno zahtjeva više vremena pri osmišljavanju. Razlog zbog kojeg se takva nastava ne provodi u značajnoj mjeri jest nedovoljna stručna osposobljenost nastavnog kadra. Tom problemu treba se pristupiti pridavanjem pozornosti na osmišljavanje osposobljavanja za primjenu interdisciplinarnog pristupa jer će jedino osposobljen učitelj provoditi integriranu nastavu (Kostović-Vranješ i Šolić, 2011).

Interdisciplinarni pristup učeniku približava nastavu glazbe čineći ju zanimljivijom i prisutnijom. Realizaciju sadržaja i aktivnosti s različitih stanovišta u okviru integrirane nastave potrebno je realizirati na isti način kao što bi se ti sadržaji provodili u nastavi drugih predmeta koji su uključeni u interdisciplinarnu nastavu. (Šulentić Begić i Begić, 2013). Realizacija korelacije nastave glazbe u predmetnoj nastavi (u usporedbi s razrednom nastavom) teže je ostvariva zbog postojanja većeg broja predmetnih učitelja. Tom problemu pristupa se pomnim planiranjem integrirane nastave između učitelja koji su uključeni u nju. Ona mora biti organizirana tako da svaki pojedini predmet, koji je uključen u takvu nastavu, koristi isključivo prednosti integrirane nastave dok nedostatke poput zanemarivanja određenog predmeta, umanjivanje vrijednosti sadržaja određenog predmeta i sl. izbjegava. Prema anketi o zastupljenosti međupredmetnog povezivanja nastave Glazbene kulture i drugih predmeta Šulentić Begić (2009) zaključuje kako se integrirana nastava najčešće provodi s hrvatskim jezikom i vjeronaukom, zatim slijede povijest, likovna kultura i geografija, dok su ostali predmeti manje zastupljeni. Razlog ovakvih rezultata jest neprikazivačko svojstvo glazbe koje učitelji Glazbene kulture trebaju imati u vidu prilikom realizacije integrirane nastave.

6. LITERATURA

- An, S., Capraro, M. M. i Tillman, D. A. (2013). Elementary Teachers Integrate Music Activities into Regular Mathematics Lessons: Effects on Students' Mathematical Abilities. *Journal for Learning through the Arts*, 9(1), 1-21. Preuzeto s: https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1018326.pdf, 18.08.2020.
- Bebek, S. (2003). *Radost učenja - integrirana i projektna nastava u osnovnoj školi.* Virje: Osnovna škola profesora Franje Viktora Šignjar, Tiskara Horvat.
- Barrett, J. R. (2001). Interdisciplinary work and musical integrity. *Music Educators Journal*, 87(5), 27-31. Preuzeto s: https://www.researchgate.net/publication/249814409_Interdisciplinary_Work_and_Musical_Integrity, 18.08.2020.
- Bognar, L. i Matijević, M. (2002). *Didaktika*. Školska knjiga: Zagreb.
- Buljubašić-Kuzmanović, V. (2007). Studentska prosudba učinkovitosti integrativnog učenja, *Odgojne znanosti*, 9(2), 147-160. Preuzeto s: https://hrcak.srce.hr/23550, 08.08.2020.
- Čudina-Obradović, M. i Brajković, S. (2009). Integrirano poučavanje. Zagreb: Pučko otvoreno učilište, Korak po korak.
- Economidou Stavrou, N., Chrysostomou, S. i Socratous, H. (2011). Music Learning in the Early Years: Interdisciplinary Approaches based on Multiple Intelligences. *Journal for Learning through the Arts*, 7(1), 1-13. Preuzeto s: https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ985607.pdf, 18.08.2020.
- Kostović-Vranješ, V. i Šolić, S. (2011). Nastavni sadržaji Prirode i društva – polazište za interdisciplinarno poučavanje u razrednoj nastavi. *Život i škola*, 25, 207-216. Preuzeto s: https://hrcak.srce.hr/71657, 08.08.2020.
- MZO (2019).*Odluka o donošenju kurikuluma za nastavni predmet Glazbene kulture za osnovne škole i Glazbene umjetnosti za gimnazije u Republici Hrvatskoj*. Preuzeto s: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/full/2019_01_7_151.html, 08.08.2020.
- MZOŠ (2005). *Eksperimentalni nastavni plan i program za osnovnu školu* 2005./2006. Glazbena kultura. Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, str. 58-71.
- Rojko, P. (2012). *Glazbenopedagoške teme*. Zagreb: Jakša Zlatar. Preuzeto s: https://bib.irb.hr/datoteka/568399.Dr._Pavel_Rojko_-_Glazbenopedagoske_teme.pdf, 08.08.2020.
- Skupnjak, D. (2009). Integrirana nastava - prijedlog integracije u početnoj nastavi matematike. *Napredak*, 150, 2(4), 260-270. Preuzeto s: https://hrcak.srce.hr/82803, 08.08.2020.

- Šulentić Begić, J. (2020). *Povezivanje nastave glazbe s neglazbenim predmetima*. (nastavni materijali kolegija Glazbena pedagogija). Osijek: AUKOS.
- Šulentić Begić, J. (2010a). Slušanje glazbe u osnovnoškolskoj nastavi. U: Bene, A. (ur.), *Zbornik radova s IV. International Scientific Conference – Modern Methodological Aspects / Korszerü módszertani kihívások / Suvremeni metodički* izazovi (str. 429-441). Subotica: Újvidéki Egyetem, Magyar Tannyelvü Tanitóképzö Kar. Preuzeto s: http://blog.namesztovszkizsolt.com/wpcontent/uploads/2009/10/MTTKKonferencia2010.pdf 08.08.2020.
- Šulentić Begić, J. (2010b). Pjevanje kao izabrana aktivnost otvorenog modela nastave glazbe. U: Vrandečić, T. i Didović, A. (ur.) *Monografija umjetničko-znanstvenih skupova 2007. - 2009. Glas i glazbeni instrument u odgoju i obrazovanju* (str. 60-67). Zagreb: Učiteljski fakultet u Zagrebu, Europski centar za napredna i sustavna istraživanja. Preuzeto s: https://bib.irb.hr/prikazi-rad?&rad=501685, 08.08.2020.
- Šulentić Begić, J. (2009). Hrvatski nacionalni obrazovni standard i permanentno obrazovanje učitelja glazbe. *Tonovi*, 54, 49-65. Preuzeto s: https://www.bib.irb.hr/468998
- Šulentić Begić, J. i Begić, A. (2013). Mogućnosti interdisciplinarnog povezivanja nastave glazbe s neglazbenim predmetima. U: Vidulin Orbanić, S. (ur.). *Treći međunarodni simpozij glazbenih pedagoga. Glazbena pedagogija u svjetlu današnjih i budućih promjena* (str. 241-256). Pula: Sveučilište Jurja Dobrile, Odjel za glazbu. Preuzeto s: https://www.bib.irb.hr/626284
- Šulentić Begić, J. i Špoljarić, B. (2011). Glazbene aktivnosti u okviru neglazbenih predmeta u prva tri razreda osnovne škole. *Napredak – časopis za pedagogijsku teoriju i praksu*, 152, 447-462. Preuzeto s: https://hrcak.srce.hr/82786, 08.08.2020.

Internet izvori

- *Proleksis enciklopedija - prva hrvatska opća i nacionalna online enciklopedija*, Raspoloživo na: https://proleksis.lzmk.hr/